

AZ EGYETEMES TIZEDES OSZTÁLYOZÁS HÁROM ÉVTIZEDE MAGYARORSZÁGON

Babiczky Béla

ELTE Könyvtártudományi Tanszék

A tudomány és a közművelődés területén hazánk felszabadulása alapvetően új fejlődés lehetőségeit teremtette meg. Ezekkel a lehetőségekkel az eltelt harminc év folyamán a könyvtárak és a tudományos tájékoztatási intézmények éltek is. A méreteikben minden korábbi meghaladó és rendkívül sokrétű feladatok megoldására tett erőfeszítéseket és az eredményeket olyan viszonylag kis, de a feladatok szempontjából igen fontos részterületen is lemérhetjük, mint amilyen az Egyetemes Tizedes Osztályozás /ETO/ hazai alkalmazása.

Az ETO Magyarországon
a felszabadulás előtt

A haladó hagyományainkat feltáró könyvtári és művelődéstörténeti szakirodalomból általánosan ismert tény, hogy az ETO használatának hazánkban szinte a tizedes rendszer születéséig visszanyúló története van. A magyar szakemberek, köztük könyvtárosok és bibliográfusok már a múlt század legvégén hírt adtak arról, hogy az első nemzetközi bibliográfiai kongresszuson egy új szakrendszer bevezetését határozták el. A választás a Közgazdasági Szemle szerkesztője, MANDELLO Gyula ajánlása alapján esett az amerikai DEWEY tizedes rendszerére. A századfordulón a Közgazdasági Szemle már a DEWEY tizedes rendszerében rendezte a közgazdasági szakirodalmat, s itt ismerkedik meg vele mint munkatárs SZABÓ Ervin is, akinek az ETO magyarországi elterjesztésében elvülhetetlen érdemei vannak. Elsőként ő vezeti be a tizedes osztályozás új, európai változatát, bizonyos egyéni változtatásokkal, a Fővárosi Könyvtárban, amikor 1912-ben annak vezetője lesz. Az ETO használatának gyors terjedéséről 1916-ban KÓHALMI Béla "Decimális seregszemle" címmel számol be folyóiratában, a Könyvtári Szemlében.

A két világháború közötti korszakban az ETO használata azonban már csak lassan terjed tovább. Az egységes osztályozási módszerben rejlő lehetőségeket csupán a harmincas évek második felétől kezdve ismerik fel a dokumentáció nemzetközi szerveződésének hatására.

Ebben az időszakban elsősorban KÁPLÁNY Géza és VEREDY Gyula nevét kell említeni, akiknek tevékenysége nyomán az ETO bevezetésre kerül néhány nagyobb könyvtárunkban /Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet Könyvtára 1923, Országos Széchényi Könyvtár 1936, Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára 1937/.

KÁPLÁNY Gézának, a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet könyvtárosának az ETO használatában már több mint egy évtizedes gyakorlata volt, amikor az ipari dokumentáció megszervezésére vonatkozó elképzeléseit a Magyar Racionalizálási Bizottság elé terjesztette, majd a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete - 1938-tól a FID magyar tagja - révén próbálta előbbre vinni az ETO hazai elterjesztésének ügyét. Elképzelései a háborús viszonyok miatt nem valósulhattak meg, de jelentős egyéni munkát vállalva egy kétkötetes könyvtártani kézikönyvet jelentetett meg, melynek második kötete az akkor legújabb kiadások figyelembevételével szerkesztett magyar nyelvű rövidített ETO-táblázat volt.

VEREDY Gyula, a harmincas években a Fővárosi Könyvtár főkönyvtárosa, az ETO használatának elterjesztése érdekében folytatja a SZABÓ Ervin által megkezdett utat. Az ETO hivatalos nemzetközi kiadásaihoz való közeledés jegyében irányítása mellett 1929-1941 között átdolgozzák a Könyvtár által használt tizedes táblázatokat és azt nyolc kötetes házi sokszorosításban készítik el.

Hazánkat a FID kongresszusain 1937-ben /hazánk FID taggá válásának évében/ és 1938-ban másokkal együtt KÁPLÁNY Géza és VEREDY Gyula képviselték; a dokumentációs világmozgalom és az osztályozás kérdéseit a hazai könyvtári szaksajtóban is ők ismertették. "A tizedes osztályozás elterjesztésére irányuló honi törekvéseket - amint később maga VEREDY Gyula írja az 1958. évi magyar rövidített ETO-kiadás előszavában - 1945-ig egyéni tevékenység jellemezte: egy-egy könyvtár anyagának alapul vétele mellett készült táblázatok nem eredményezhettek országos megoldást. A gyökeres változást itt is a népi demokratikus rendszer felülkerekedése hozta meg."

Ujrakezdés
a felszabadulás után

A felszabadulás után újjászerveződő és kibontakozó könyvtári és dokumentációs munkában a szervezett, intézményszerű tevékenység jelentős és gyors fejlődést indít el. Magyarország 1946-

től újra felveszi a kapcsolatot a Nemzetközi Dokumentációs Szövetséggel. Hazánkat 1947-ben Bernben KÁPLÁNY Géza és NÉMETH Béla, 1948-ban Hágában KÁPLÁNY Géza és LÁZÁR Péter képviselik. 1948 júniusában életre hívják az Országos Dokumentációs Központot /ODK/ és akkor már ez az intézmény tartja a kapcsolatot a FID-dal. Ekkor fognak hozzá őt

jelentős szakterületen /műszaki, mezőgazdasági, orvosi, közgazdasági, könyvtártudományi/ dokumentációs központok létesítéséhez országos hálószerkezettel. A rendkívül gyors társadalmi, gazdasági és politikai fejlődés azonban újabb átszervezéseket követel meg. Az ODK 1949 végén megszűnik és munkáját az Országos Könyvtári Központ /OKK/ folytatja és képviseli hazánkat a FID-ben is, egészen 1952 májusáig. Ekkor az OKK megszűntével a magyar dokumentáció képviselőjét 1957-ig az Országos Széchényi Könyvtár keretében látják el. /Ezt a feladatot azután 1957-ben az Országos Dokumentációs Bizottság, majd 1968-tól a FID Magyar Nemzeti Bizottsága veszi át./

Az intézményi rendszer egymást gyorsan követő átszervezései ellenére az Egyetemes Tizedes Osztályozás hazai elterjesztése mégis erőteljesen fejlődött. Ebben egyrészt nagy szerepe volt annak, hogy az ODK irányelveinek megfelelően valamennyi intézmény vállalta az ETO használatát. Az ODK szerkesztésében és kiadásában 1950-ben megjelentek az első magyar nyelvű rövidített táblázatok is. A könyvtárosok különböző oktatási formáinak keretében mindenütt sor került az ETO használatának tanítására. Jelentős szerepe volt benne annak is, hogy fejlesztése és korszerű használatának elősegítése céljából 1950-ben az ODK kezdeményezésére társadalmi jelleggel megalakult az Országos Osztályozási Bizottság.

Az ETO általános elterjedése

Az ETO hazai ismertségét és használatának általánossá válását megalapozta az, hogy a Népkönyvtári Központ 1950 óta, majd a Könyvtárellátó 1953 óta közli a nyomtatott katalóguscédulákon az ETO jelzeteket.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat könyvjegyzékeiben, így az Új könyvek, ill. A hónap könyvei c. kiadványaiban a címeket ETO-számmal együtt közlik. Ott található az ETO-jelzetek 1946 óta a Magyar Nemzeti Bibliográfia, valamint 1947 óta a Magyar Folyóiratok Repertórium c. kurrens bibliográfiák címei alatt is. Mindezt kiegészíti az, hogy 1949 és 1950 fordulatot jelent a régi nagy könyvtárak munkájában is, és ettől az időponttól kezdve szinte valamennyi, így a budapesti és a debreceni Egyetemi Könyvtár, a Közgazdasági Egyetem Könyvtára, az MTA Könyvtára, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, az Országos Tervhivatal Könyvtára és számos más nagyobb könyvtár tér át régebbi szakrendszeréről az Egyetemes Tizedes Osztályozás használatára.

Az ETO oktatása és első táblázata

Az ETO hazai elterjedésében és az osztályozó munka színvonalának emelésében jelentős szerepe volt annak is, hogy a tizedes osztályozás használatát a felszabadulást követően kialakuló valamennyi

nyelvi könyvtárosképzési formában tanították. Az OKK által szervezett 1950. és 1951. évi könyvtárosképző tanfolyamokon a könyvtárak és do-

kumentációs intézmények legismertebb osztályozási szakemberei tartottak előadásokat, többek között CSAPODI Csaba, CZELLÁR Ferenc, HARASZTHY Gyula, KALMÁR Gyula, NÉMETH Béla, VEREDY Gyula, WALLESHAUSEN Gyula. De leegyszerűsített formában a néhány hetes vagy hónapos könyvtáros tanfolyamokon is megismerkedtek az új könyvtárosok a tízedes osztályozással.

A felsőfoku könyvtárosképzésben az ETO oktatása jelentős helyet foglal el, így az 1948/49-es tanévben kezdődött egyetemi könyvtárosképzésben éppen úgy, mint az 1951-ben megindított főiskolai képzésben a budapesti Pedagógia Főiskolán, majd 1963/64 óta a Felsőfoku Tanítóképző Intézetek népművelő-könyvtáros szakán is. De tantárgy volt az ETO a különféle középfoku és felsőfoku kétéves, illetve két és fél éves könyvtárosképző tanfolyamokon is, melyeket 1957 óta a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és más tankönyvtárak szerveztek éveken keresztül.

A különféle oktatási formák számára az ETO-t és használatát ismertető tananyagok is készültek. De ismertették az ETO-t a különféle könyvtáros kézikönyvek is, így elsősorban SALLAI-SEBESTYÉN: Könyvtárosok kézikönyve. Mindez azt eredményezte, hogy a hazai könyvtárosok és dokumentalisták körében az ETO általánosan ismert és alkalmazott szakrendszerre vált, és a gyakorlati osztályozó munka általában színvonalasan folyt.

A felszabadulás után kibontakozott a hazai népkönyvtári mozgalom, melyet elsőként 1947-ben a Magyar Kommunista Párt kezdeményezett. Később az Oktatásügyi Minisztérium letéti vándorkönyvtár mozgalma után a Népkönyvtári Központ kezdte meg a korszerű népkönyvtári hálózat kiépítését a körzeti könyvtárak megszervezésével, majd ebből alakult ki a megyei és járási könyvtárak hálózata. E könyvtáraknak központi könyvellátásával egyidejűleg utmutatók is készültek, amelyek már vázlatos, három számjegyig terjedő ETO táblázatot is tartalmaztak.

Elsőként 1947-ben, majd 2. kiadásban 1949-ben a körzeti könyvtárak használatára jelent meg ilyen utmutató. Országos feladatokat is szem előtt tartó magyar nyelvű ETO-táblázatot az ODK adott ki 1950-ben rotaprint-sokszorosítással három kötetben /betűrendes tárgyszómutatóval/. Ez a kiadás az ODK részéről LÁZÁR Péter irányításával készült, a szerkesztés munkáját külső munkatársként VEREDY Gyula végezte. E rövidített ETO-táblázat 2. kiadását 1951-ben az OKK, majd 3. és 4. kiadását 1953-ban ill. 1955-ben az OSZK jelentette meg. Végül ennek a rövidített táblázatnak alapján látott napvilágot nyomtatásban az OSZK kiadványainak sorozatában az ETO 1958. évi rövidített kiadása, VEREDY Gyula szerkesztésében.

Az Országos Osztályozási
Bizottság

Az alapvető változások, melyek a felszabadulás után a magyar társadalomban és a kulturális és tudományos életben végbementek, a szakirodalomban feltűnő új fogalmak és

új terminológia, valamint az osztályozás munkáját végző könyvtárosok

Különböző irányú és szintű képzettsége következtében az osztályozás egységessége és színvonala csak megfelelő utmutatással volt elképzelhető. Az első segítséget az ETO-táblázatok magyar nyelvű közreadása jelentette, de további, folyamatos segítségre is szükség volt. Ennek a célnak kívánt szolgálatába állni 1950-ben az Országos Könyvtári Központ mellett életre hívott Országos Osztályozási Bizottság /OOB/, melynek titkársági teendőit 1950-51 folyamán az OKK dokumentációs osztályának kijelölt munkatársa végezte, tagjai pedig azok voltak, akik az ETO hazai történetében már hosszabb idő óta fontos szerepet játszottak: többek között KÁPLÁNY Géza, VEREDY Gyula, LÁZÁR Péter, CSAPODI Csaba, CZELLÁR Ferenc, KALMÁR Gyula és ZANKAY Péterné. Az OOB 1950-ben rendszeresen tartott üléseket, amelyeken osztályozási-jelzeteleési döntéseket hozott, s ezeket - az osztályozási problémák megoldásának segítésére - sokszorosított formában eljuttatta az érdekelt könyvtárakhoz. Ezek a problémák ekkor még elsősorban csak néhány nagyobb budapesti és vidéki könyvtárban jelentkeztek.

Az OOB működése 1951-1953 között az átszervezések következtében visszaesett és csak akkor újult meg, amikor a könyvtárügy fejlesztéséről kiadott 1952. évi MT határozat az OKK feladatait az OSZK keretébe utalta. Az OOB irányítását VEREDY Gyula vette át, aki ekkor az OSZK osztályozási osztályát vezette. Az OOB 1950-1953 között hozott osztályozási határozatait összesítve közzé tették a Könyvtáros hasábjain, hogy azok az ETO-használók szélesebb körei számára is ismertté váljanak.

Az OOB újjászerveződött és munkájába bevonta a nagy könyvtárak legjobb osztályozó munkatársait. Az OOB munkáját továbbra is osztályozási határozatok kidolgozása jellemezte, melyeket 1953-1956 között a Könyvtáros, ill. a Magyar Könyvszemle hasábjain adtak közre. Ezen túlmenően az OOB erejét elsősorban egy új nyomtatott rövidített ETO-táblázat és betürendes tárgyszómutató szerkesztése kötötte le: ez eredményezte az 1958-ban megjelent nyomtatott rövidített kiadást.

Ez az 1958-ban megjelent rövidített ETO-kiadás a nemzetközileg érvényes jelzeteken kívül tartalmazott néhány eltérő jelzetet is. Ezek a hazai viszonyok közötti osztályozás céljára az OOB határozatai alapján kerültek használatba. A táblázatban felkiáltójellel megkülönböztették, valamint a kötet előszavában külön is felsorolták őket. E módosított jelzetek kérdésében egyébként a FID titkársággal a szerkesztő levelezést folytatott és a jelzetek elfogadására számítani is lehetett. A FID-dal folytatott levelezés azonban 1956 őszén az ellenforradalmi események miatt megszakadt, illetve a FID nemleges válasza csak a kiadvány nyomdába adása után vált ismeretessé. Ennek lett a következménye, hogy az előzetes ígéret ellenére ez a magyar rövidített kiadás nem jelent meg a FID-kiadványszámmal.

Ez az ETO-táblázat egyébként az 1955. június 30-i érvényességgel zárta anyagát, ami azt jelentette, hogy már megjelenésekor nem tükrözött lényeges közelmúltbeli változásokat. Ez a körülmény, valamint az, hogy az 1150 példányban megjelent kiadvány hónapok alatt elfogyott, nyilvánvalóvá tette, hogy egy újabb kiadás mielőbb szükségesé válik. Ezt a feladatot az OOB már 1960 elején napirendre tűzte, és VEREDY Gyula főszerkesztése mellett egy szélesebb munkatársi csoport

hozzáfogott az ETO legújabb hivatalos módosításait is tartalmazó újabb rövidített táblázat kéziratának elkészítéséhez. Ezek a munkálatok olyan kéziratot eredményeztek, melyet 1965-ben a teljes táblázatok előfutáraként az ETO Szerkesztő Bizottsága átvett és a Magyar Szabványügyi Hivatal 1966-ban szabványként, hivatalosan jóváhagyott FID kiadványszámmal /FID publ. 389./ adott ki.

Az Országos Osztályozási Bizottság működésében jelentős változást hozott az, hogy az 1956. évi könyvtári törvény által létrehívott Országos Könyvtárügyi Tanács /később Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács, OKDT/ egyik szakbizottságává vált, továbbra is VEREDY Gyula elnökletével /1957-1967/. Nyugdíjba vonulása után ezt a tisztséget SEBESTYÉN Géza, az OSZK h.főigazgatója vette át és látta el /1968-1974/.

Ez az időszak jelentős fordulatot hozott az ETO nemzetközi fejlődésében is, amiben azonban az ETO ügyével foglalkozó hazai intézményeknek és szakembereknek is jelentős szerepük volt és van. Ebben 1957 óta az OOB is sokirányú munkát végzett. Országos jelentőségű kérdésekben /könyvek központi szakozása, osztályozási tanfolyamok szervezése stb./ készített javaslatokat, tárgyalta a FID-nek az ETO fejlesztésére tett nemzetközi javaslatait, és általános elvi javaslatokkal és egyes szakok korszerűsítésére vonatkozó javaslatokkal maga is fordult a FID-hez. E munkákat most már több szakbizottság keretében végezte: 1958-ban műszaki és társadalomtudományi, 1959-ben mezőgazdasági -- biológiai szakbizottságokat alakítottak, s ezek munkájába számos új osztályozó munkatársat vontak be a budapesti és nagyobb vidéki könyvtárakból. E munkálatok mellett az OOB készítette elő az ETO 1966. évi rövidített kiadásának kéziratát is.

A későbbiek folyamán az állandó munkabizottságok megszűntek, de az OOB egyes tagjai a speciális feladatoknak megfelelően rövidebb-hosszabb ideig működő speciális "ad hoc" bizottságokat hoztak létre. Ezek keretében az ETO fejlesztését érintő számos kérdés került megvitatásra és szükség esetén észrevételek és javaslatok formájában került a FID megfelelő szervei elé.

Az OOB 1967 óta elsősorban arra törekedett, hogy az osztályozással, elsősorban az ETO-val kapcsolatos hazai munkálatokat összehangolja. Így foglalkozott az ETO teljes magyar kiadásának helyzetével, javaslatokat tett a szerkesztő bizottságnak, segítette a FID/C 3 revíziós bizottságban résztvevő magyar munkacsoport működését, és egyéb revíziós munkákban való részvételeket is támogatott, pl. a mezőgazdaság, az építőipar stb. osztályozása területén.

Az OOB munkatársainak egyik fontos feladata volt az is, hogy a hazai könyvtári és dokumentációs szakajtóban az osztályozás kérdéseiről irt tanulmányokkal, cikkekkel tájékoztassák a hazai ETO-használókat. Ennek keretében jó néhány tanulmány és egyéb közlemény látott napvilágot elsősorban az ETO nemzetközi fejlődéséről és a hazai szakkatalógusok helyzetéről. Az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjával együttműködve a különböző magyar ETO-kiadások eltéréseit tartalmazó kiadványok szerkesztésében működtek közre az OOB tagjai, és a szakkatalógusok helyzetéről továbbképzés keretében közös ankétot rendeztek 1966-ban.

Nem tekinthető az ETO hazai alkalmazása szempontjából elhanyagolandónak az sem, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete keretében 1973-ban Osztályozási és Indexelési Bizottság alakult, mely az érdeklődő szakemberek szélesebb rétegei számára többször rendezett vitaulést.

Magyar hozzájárulás
az ETO fejlesztéséhez

A FID osztályozási bizottságai-ban a magyar szakemberek részvételét és hozzájárulását az ETO-munkálatokhoz igen sokra értékelik. Ennek egyik oka, hogy az ETO 3 Társadalomtudományok osztályával kapcsolatban az OOB 1957-ben észrevételeket juttatott el a FID-hez, melyeket az körlevélben nemzetközi vitára bocsátott. 1959 júliusában a szocialista országok osztályozási szakemberei Budapesten konferenciát tartottak ebben a kérdésben és megállapodtak a korszerűsítés alapelveiben, illetve abban, hogy a legszükségesebb módosításokra a FID soron következő 1959 szeptemberi konferenciáján Varsóban Magyarország terjeszt elő javaslatot. E kezdeményezés hatására 1958-ban létrejött FID/C 3 revíziós bizottság a szocialista országok ETO-szakértőivel kiegészülve, 1959-től évente kétszer, felváltva egy szocialista és egy nyugati országban rendszeresen tart munkaértekezleteket. Ezek eredményeként az ETO 3-as főosztályának számos osztálya időközben korszerűen átalakult.

A FID/C 3 munkájában a magyar munkacsoport 1959 óta rendszeresen és aktívan részt vesz, elsősorban a közgazdaság, pénzügy, munkaügy, valamint a jog és közigazgatás szakok, továbbá a statisztika, demográfia, szociológia és etnológia osztályozási kérdéseinek revíziós munkálataiban javaslatok kidolgozásával és máshonnan érkező javaslatok bírálatával, összehangolásával. Külön kiemelendő az a munka, melyet a 37 Pedagógia osztály revíziójában végeztünk. E korszerűsítés az UNESCO felkérésére készült. A korszerűsítésre legalkalmasabb elveket a magyar szakértők 1963-ban terjesztették elő, majd az alapelvek elfogadása után ők dolgozták ki. E munkában az Országos Pedagógiai Könyvtár munkatársai, továbbá WEGER Imre /MTA Könyvtára/ és BABICZKY Béla /ELTE Könyvtártudományi Tanszék/ vettek részt. A javaslat 1964 elején elfogadásra került, és azóta van érvényben a 37 Pedagógia új táblázata.

A FID/C 3 munkájában a legnehezebb feladatok egyikét a 33 Közgazdaság osztályának revíziója jelentette. Ez a munka az 1962-ben Budapesten tartott ülésen került napirendre és több mint tíz év alatt fejeződött be. Időközben egyes részek korszerűsítése /igy a 331 Munka, a 336 Pénzügy/ megvalósult, de az ETO 33 osztályának új táblázatai egészükben 1974. december 31-vel váltak érvényessé. Ezeket a FID az Extensions and Corrections to the UDC Series 9. No.1. kötetében 1975 márciusában tette közzé. E munkálatokban elsősorban RÓZSA György /MTA Könyvtára, 1966-ig/, majd FÖLDI Tamás /MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 1966-tól/ működtek közre, utóbbi a FID/C 3 közgazdasági munkacsoportjának vezetőjeként.

Magyarországra hárult a 34 Jogtudomány osztályának revíziója is. Az alapjavaslatot már a bizottság 1962. évi budapesti ülésére elkészítette egy magyar munkacsoport /NAGY Lajos, VEREDY Gyula, BABICZKY Béla/, a jogi munkabizottság azonban csak az 1966. évi újabb budapesti értekezletén alakult meg, s azóta végzi rendszeresen a korszerűsítési munkáját. Ennek eredményeként a 340 Jog általában, a 341 Nemzetközi jog és a 342 Államjog, alkotmányjog szakcsoportok új táblázati részeinek revíziója valósult meg.

A magyar szakértők aktív részvételét bizonyítja az is, hogy a FID/C 3 revíziós bizottság az 1962. és az 1966. évi budapesti ülésszakok után 1969-ben is Magyarországon /Siklóson/ tartotta értekezletét. Az egyes félévenkénti rendes ülésszakokon kívül szűkebb körű szakértői előkészítő és szerkesztő értekezletet is számos alkalommal szerveztek Magyarországon a FID/C 3 egyes munkacsoportjai. Az említetteknek kívül más magyar szakértő is bekapcsolódott a FID/C 3 revíziós munkájába, pl. a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárából DÁNYI Dezső, az Országgyűlési Könyvtárból VÁLYI Gábor, az MTA Szociológiai Kutató Csoportjától SZELENYI Iván, majd ARATÓ Józsefné, az ELTE Néprajzi Tanszékéről KATONA Imre és még mások. Mindez azt mutatja, hogy a könyvtárosok és a különféle szakterületek szakértői között jó együttműködés alakult ki az ETO fejlesztése érdekében, és hogy ez az együttműködés nemzetközi vonatkozásban is eredményes.

Helyesen állapította meg RÓZSA György, hogy az ismert dokumentációs osztályozási rendszerek közül mindmáig mindent egybevetve, fogyatékoságai ellenére is az ETO látszik a legalkalmasabbnak, és hogy revíziója, korszerűsítése hatékonyságát nagyban növelheti. Ezért tartja szükségesnek az ETO-nak - különösen a társadalomtudományokat és általában a humán tudományokat illető - revíziójára kifejtett erőfeszítéseket, annál is inkább, mivel a szocialista országok szakemberei ezzel a munkával egyben a nemzetközi méretekben folyó ideológiai küzdelemben is kivesszik részüket.

Nemcsak az ETO társadalomtudományi osztályainak revíziójában vettünk és veszünk azonban részt, hanem egyéb szakterületeken is többször hozzájárultunk az ETO korszerűsítéséhez. Ezt a törekvésünket támogatta az is, hogy az 1959. évi budapesti ETO-konferencia után 1961-ben Berlinben megállapodás jött létre a szocialista országok tájékoztatási intézményei között, miszerint az ETO fejlesztésére tett javaslatok összehangolására a prágai UVTEIN /akkor UTEIN/ szervezésével a KGST keretében rendszeresen tartanak szakértői megbeszéléseket, amelyek az egyes országokban folyó munkálatokat egyeztetik. Ilyen KGST szintű ETO-szakértői értekezletre 1965-1969 között öt alkalommal kerül sor Prágában vagy Moszkvában. Ezekben hazánk is képviseltette magát, és részben mint egyes revíziós munkák szervezője, részben mint a kidolgozott javaslatok véleményezője működött közre.

A magyar osztályozási szakemberek az ETO korszerűsítésében más szervezeteken keresztül is eredményes munkát fejtettek ki, így például az Országos Mezőgazdasági Könyvtár /AGROINFORM/ a 63 Mezőgazdaság szak, a Testnevelési Főiskola Dokumentációja a 796/799 Sport, az Országos Széchényi Könyvtár a 78 Zene osztályok korszerűsítésének kérdéseiben tevékenykedett, nem említve az OOB útján a FID-hez terjesztett kisebb módosítási és bővítési javaslatokat.

Ujabb rövidített és teljes
ETO kiadások

Az ETO hazai történetének egyik legjelentősebb tényezője, hogy a felszabadulás utáni első másfél évtizedben közzétett, a FID által nem bejegyzett rövidi-

tett táblázatok után 1966-ban az ETO új rövidített kiadása szabványként, FID-kiadványszámmal jelent meg, a teljes ETO kiadás megindításának bevezetéseként.

Az ETO 1966. évi magyar nyelvű rövidített kiadása a rendszer legújabb módosításait /1965. december 31-i érvényesség/ tartalmazta, sőt a FID osztályozási osztályának javaslatára ezen túlmenően néhány P-jegyzék már érvényessé vált módosítását is figyelembe vette. Ezzel a magyar ETO-használók számára 3000 példányban korszerű táblázatot bocsátottak rendelkezésre. Ezt követően az OOB és a KMK közösen közreadták az 1958. évi és az 1966. évi táblázatok eltéréseit tartalmazó módszertani kiadványt, mely egyrészt a régebbi használók számára lehetővé tette az 1958. évi táblázatok további használatát, másrészt a szakkatalógusok átszerkesztéséhez jó segítséget nyújtott.

E munkálatok már az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának előkészítése idejére estek. A teljes kiadás már régebben ott élt az ETO magyarországi szakembereinek elképzeléseiben, mint egyelőre nem realizálható célkitűzés. Erre több publikációban is találhatunk utalást. A MTE SZ főtitkára 1958 elején javaslatot nyújtott be az ETO magyar nyelvű teljes kiadására a Művelődésügyi Minisztériumhoz, melyben az UNESCO támogatásának megszerzését tartja szükségesnek a cél megvalósításához. A javaslatot az MM számára VEREDY Gyula véleményezte és kifejtette, hogy az OOB és munkabizottságai eddigi kiadási törekvései is ebbe az irányba mutatnak, de szerinte a feladat csak egy szerkesztőségi titkárság felállítása esetén valósítható meg. A magyar nyelvű teljes kiadás irányába mutattak azok a szétszórt kezdeményezések is, melyek egyes nagyobb szakkönyvtárainkban jelentkeztek. Ezek tüniillik lefordították az ETO teljes táblázatainak őket érintő egyes osztályait, esetleg ezeket szűkebb körű hálózatok használatára háziilag sokszorosították is. Ilyen kéziratok részfordításokról /a 34 Jogtudomány, a 63 Mezőgazdaság, a 65 Üzemszervezés, a 0 Általános művek stb./ az illetékes szerveknek is tudomásuk volt. Hasonlóképpen az ETO táblázataival kapcsolatos fokozottabb igény jelentkezett abban, hogy az OMKDK, a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára munkatársai az ETO 678/679 Műanyagok és rokon iparok, a 669 Kohászat osztályainak új, korszerűsített teljes táblázatait dolgozták ki, és azokat FID-kiadványszámmal jóváhagyatva meg is jelentették. Ezek a kezdeményezések jórészt később a szabványként kiadásra kerülő magyar teljes kiadás munkálataiban is hasznosításra kerültek.

A magyar nyelvű teljes kiadás megvalósításának előzményeként 1962 végén felterjesztés készült a Művelődésügyi Minisztériumnak és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak, melyben a javaslattevők - BAKTA Gábor, LÁZAR Péter, NAGY István György - az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának megvalósítására konkrét tervet dolgoztak ki. 1964-1965 folyamán az OMKDK több előterjesztést készített a szerkesz-

tési munkálatok finanszírozása és megindítása tárgyában. Ennek eredményeként 1965-ben az OMF B és a Művelődésügyi Minisztérium hozzájárult az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának előkészítéséhez, és biztosította az OMKDK számára az ezzel összefüggő fordítási, lektorálási, szerkesztési költségeket és a szerkesztéssel kapcsolatos személyi feltételeket. A magyar nyelvű kiadás előkészítő munkálatainak elvi irányítására, a szakértői kollektívák által kidolgozott és megvitatott, majd a szerkesztő bizottság titkársága által előterjesztett táblázati részeknek osztályozás-elméleti és osztályozás-technikai szempontból, továbbá az ETO eredeti hiteles táblázataival való megegyezés szempontjából való felülvizsgálatára, végül pedig a megfelelőnek elismert táblázati részeknek a Szabványügyi Hivatalnak történő átadására az OMKDK megszervezte az ETO szerkesztő bizottságát, amelynek titkársági teendőit az OMKDK ETO-szerkesztőségi részlege látja el. Az ETO teljes táblázatainak kiadását szabványként a Magyar Szabványügyi Hivatal vállalta.

A szerkesztő bizottság 1965 május 3-án alakult meg; elnöke 1965-1968 között LÁZÁR Péter, az OMKDK főigazgatója, 1969-1974 között pedig SEBESTYÉN Géza, az OSZK főigazgatóhelyettese volt. A szerkesztő bizottság titkári teendőit és a szerkesztéssel kapcsolatos osztályozási szakértői feladatokat BABCZY Béla, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének adjunktusa látta el.

Az egyes szakterületek ETO táblázatainak elkészítése során a terminológia kialakításában közel másfél száz szakbizottság vett részt, melyben könyvtárosok és az egyes szakterületek szakértői működtek közre. Maga ez a közel tíz éven át folyó szerkesztési munka is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy megnövekedett az ETO használata iránti érdeklődés olyan területeken is, ahol korábban a tizedes rendszert nem alkalmazták.

A magyar teljes kiadás szerkesztésénél az a tudományos tájékoztatást általánosabban érintő célkitűzés sem lebecsülendő, hogy hozzájáruljanak a különböző szakterületek magyar terminológiájának egységesítéséhez, vagy legalábbis a szakirodalomban kialakult nyelvhasználat/nomenklatura/rögzítéséhez.

A magyar teljes kiadás egyes kötetének elkészítésekor a szerkesztők arra törekedtek, hogy azok az ETO legfrissebb állapotát rögzítsék. Ezért lehetőleg olyan időpontban zárták le szerkesztésüket, amikor az adott szakok táblázati részeit a közeli múltban már korszerűsítették, s így feltételezhetően közeli újabb módosítás nem volt várható. Több esetben azonban szükségessé vált egyes szakcsoportok megjelentetése akkor is, ha előrelátható volt, hogy az abban tervezett módosítások csak egy nagyon távoli időpontban lennének várhatók.

Ezzel a szerkesztési módszerrel készült el és jelent meg 1968-1972 között 42 kötetben az ETO magyar nyelvű teljes kiadása. Ebből 17 kötet az Extensions and Corrections to the UDC 7. sorozat 6. kötetével /1971. június 30./ zárult, de gyakorlatilag ilyen érvényességű a további 8 kötet is, vagyis összesen 25 kötet. A többi 17 kötetet a kiadás közben bekövetkezett módosítások érintik, ezek azonban sok esetben csak jelentéktelenek, s nagyobb változások csak néhány kötet-

nél történtek. Ezek korszerűsítése, módosított utányomása, illetve a szükséges szabványkiegészítések kiadása folyamatban van.

Az ETO magyar teljes táblázatainak megjelenésével az ETO szerkesztési és kiadási munkája nem fejeződik be. A használóknak az ETO későbbi fejlesztéséből, korszerűsítéséből származó változásokról is rendszeresen tudomást kell szerezniük. E cél érdekében jelenik meg az Extensions and Corrections to the UDC magyar fordítása Kiegészítések és módosítások az ETO-hoz címmel /FID publ. 428. kiadványszámmal/ az OMKDK kiadásában. Az ETO teljes kiadásának korszerű szinten tartását ezen kívül a későbbiekben is biztosítani kell. Mind a 42 kötethez szabványkiegészítések publikálандók minden olyan időpontban, amikor nagy terjedelmű módosítás következik be, vagy legalábbis háromévenként a Kiegészítések kumulatív zárókötetének megjelenése után.

Az ETO magyar használói a teljes kiadás 42 kötetében és a rendelkezésre álló Kiegészítések-ben a legkorszerűbb munkaeszköz birtokába kerültek. Ennek hatékonysága tovább növekszik, ha realizálódnak a teljes kiadás egyes füzeteihez készülő betűrendes mutatók, melyek készítését is megkezdtük.

Az ETO magyarországi
használói

Az ETO hazai használatának elterjedtségét tulajdonképpen elég nehéz jelezni, mert az annyira általánosnak tekinthető. Ezt nyugodtan állíthatjuk még akkor is, ha számos olyan könyvtárunk is akad, mely nem készít ETO-szakkatalógust, vagy amely szakkatalógust szerkeszt ugyan, de az ETO-jelzeteket általában a központi katalóguscédulák formájában kapja meg, így önálló osztályozó munkát nem végez. Hasonló a helyzet a dokumentációs és tájékoztatási intézményekben is. Sok helyen egyéb információkereső rendszereket használnak, de az ETO általában ezekben is ismeretes, hiszen ide számtalan más forrásból származó, ETO szerint rendezett információ is érkezik, s így a tájékoztatásban az ETO ismerete és használata itt is szükséges.

Az ETO-nak a világban való használatáról a FID 1968-ban tájékoztató jellegű nemzetközi felmérést végzett. A hazai adatokat ehhez a FID Magyar Nemzeti Bizottsága felkérésére az OOB által a Könyvtári Minerva I.kötetében /1965/ található címekre szétküldött kérdőívek alapján közelítették meg. Ez a reprezentatív felmérés csak az önálló osztályozó munkát végző és ETO-szakkatalógust szerkesztő könyvtárakat vette tekintetbe. Ennek alapján az ETO-használó intézmények számát hazánkban mintegy 3600-ra lehetett becsülni, beleértve ebbe a közmívelődési, a tudományos és a szakkönyvtárakat egyaránt, amennyiben azok önálló könyvtári egységnek voltak tekinthetők. Meg kell jegyezni, hogy a felmérés időpontjában az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának még éppen csak néhány műszaki kötete jelent meg, s az ETO-használók kizárólag a magyar rövidített kiadásokat vagy külföldi teljes kiadásokat vehették igénybe. A 3600 ETO-használó intézmény között természetesen több olyan is volt, melynek hálózata, fiójai is voltak és

igy tulajdonképpen az ETO használata szélesebb körben valósult meg.

Az aktív ETO-használókra azonban a forgalomba került magyar nyelvű ETO-táblázatok számából is következtetni lehetett. Az 1950-1955 között sokszorosításban megjelent rövidített táblázatok példányszáma összesen mintegy 3500 volt. Az 1958-as nyomtatott kiadás 1150 példányban jelent meg, ami tulajdonképpen csak azt jelentette, hogy a régi elavult vagy elkopott sokszorosított kiadványok közül ennyit lehetett az új táblázattal kicserélni. Az 1966-os rövidített ETO kiadás már 3000 példányban jelent meg. Ez most ismét csak részben fedezte a korábban forgalomban volt ETO-táblázatok számát.

Az OOB felmérése nyomán azonban kiderült, hogy számos könyvtárban ebben az időpontban a régebbi kiadású ETO-táblázatok is használatban voltak még, illetve sok helyen az új táblázatok nem is álltak rendelkezésre. Ez azt bizonyítja, hogy az eddig az időpontig megjelent rövidített kiadások az igényeket csak szűkösön tudták kielégíteni, vagyis az ETO-táblázatok igénylő könyvtárak és dokumentációs intézmények száma a 3000-nél jóval nagyobb. Még akkor is ez a helyzet, ha figyelembe vesszük, hogy a nagyobb intézmények nemcsak egyetlen példányban szerzik be az osztályozási táblázatokat. Az 1970-es könyvtári statisztikai felmérés adatai szerint hazánkban 6306 közművelődési /tanácsai és szakszervezeti/ és 1935 tudományos és szakkönyvtár, összesen tehát 8241 önálló, azaz főfoglalkozású könyvtáros által kezelt könyvtár van. Ez a szám azonban lényegesen nagyobb, ha a társadalmi munkában, illetve mellékfoglalkozásban működtetett könyvtárakat /könyvtári fiókokat/ is figyelembe vesszük. Így ezekkel együtt számuk már egy korábbi felmérés /1957/ szerint is meghaladta a 18 ezret. Ezek közül igen sok kis könyvtár is használta - ha passzívan is - az ETO-t, legalábbis annyiban, hogy a könyveket és a katalóguscédulákat ETO-jelzettel ellátva kapta meg.

Az ETO hazai használatával kapcsolatban végzett felmérés azt mutatta, hogy az ETO használata kevésbé elterjedt az akadémiai és ipari kutatóintézeti, az egyetemi és főiskolai tanszéki, továbbá egyéb hasonló típusú szakkönyvtárakban. Ezek számára az ETO rövidített kiadásai nem tették lehetővé a szükséges részletező osztályozást, az idegen nyelvű táblázatok használata pedig nyelvi és beszerzési nehézségek miatt nem jelenthetett megoldást. Így azután inkább a céljaiknak megfelelő saját szakrendszert alakítottak ki, vagy a tárgyszavas katalógust választották megoldásnak. Az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának megjelenése lényegében megváltozott helyzetet teremtett, ami az elmúlt néhány év alatt már érzékelhető egyes jelenségekből, ha konkrét szám adatok ezzel kapcsolatban nem is állnak rendelkezésünkre.

A 42 kötetes teljes magyar ETO-kiadást magától értetődően egészében csak a nagyobb általános gyűjtőkörű könyvtárak és a szélesebb szakterületen működő nagy /országos/ szakkönyvtárak szerzik be. Ezzel szemben igen nagy a száma azoknak a speciális gyűjtőkörű kisebb szakkönyvtáraknak, melyek most a teljes kiadásból a szakterületüket érintő kötetet vagy egyes köteteket használnák a rövidített kiadás mellett a speciális szakirodalom osztályozására. Ezek a kisebb könyvtárak és tájékoztatói feladatokat végző intézmények, részlegek éppen azok, amelyek korábban az említett okok miatt lemondtak az ETO használatá-

ról. A teljes kiadás 1000-1200 példányban megjelent kötetei közül több azóta már teljesen kifogyott, s legtöbbjük már viszonylag csak kis példányszámban van raktáron, úgy hogy egyes esetekben már szükségesnek látszik - korszerűsített - utánnomásuk is.

Mindez azt bizonyítja, hogy a felszabadulásunk utáni harmadik évtized valóban meghozta azt az eredményt, hogy a könyvtári és tájékoztatási intézmények minden típusa számára alkalmas ETO-táblázatok egységes, szabványosított és folyamatosan gondozott munkaeszközként rendelkezésre állnak. Helyesnek bizonyult tehát az a megállapítás, melyet a magyar nyelvű teljes kiadásra tett javaslat így fogalmazott meg több mint tíz évvel ezelőtt: "Magyarországon több mint fél évszázados tradíció áll mögöttünk az ETO könyvtári alkalmazásában. Tulajdonképpen szerepét azonban a felszabadulás utáni évek hozták meg, amikor is az ETO vált a magyarországi könyvtárak és tájékoztatási intézmények általánosan bevezetett osztályozási rendszerévé."

A szocialista országok budapesti ETO-konferenciájáról szólva, 1959-ben joggal hangsúlyozta LÁZÁR Péter és VEREDY Gyula, hogy "A népek közötti békés kapcsolatok és a népek kulturális együttműködésének fejlődése kifejezésre jut - többek között - a tudományok valamennyi területén megélnékül kapcsolatokban, egyre növekszik ezzel összefüggésben a nemzetközi együttműködés jelentősége a bibliográfia és dokumentáció területén is. A bibliográfia és dokumentáció és általában a tudományos tájékoztatás fejlődésében különösen nagy szerepet játszik a dokumentációs anyag osztályozására szolgáló tudományosan megalapozott és a gyakorlatban alkalmazható osztályozási rendszer."

A felszabadulás utáni harmadik évtized végére tehát a magyar könyvtárosok és tudományos tájékoztatási intézmények céljaira valóban rendelkezésre áll egy olyan osztályozási munkaeszköz, mely további gondozással feladataik korszerű ellátását biztosíthatja, és ez is hozzájárul ahhoz, hogy a jövőben tovább fokozhassák munkájukat a közművelődés és a tudomány hazai és nemzetközi fejlesztésében.

I R O D A L O M

CSAPODI Csaba: Die Anwendung der Dezimalklassifikation in Ungarn. = Biblos, 11.k. 1962. p.84-87.

REMETE László: Szabó Ervin és a decimális rendszer. = Könyvtáros, 18.k. 1968. p.515-519.

KÓHALMI Béla: Decimális seregszemle. = Könyvtári Szemle, 1916. p.127-128.

/VEREDY Gyula/ Előszó. = Egyetemes Tizedes Osztályozás. Bibliotheca, Bp. 1958. 5-8.p.

VEREDY Gyula: Az ETO és a magyarországi dokumentáció szervezési kérdései. = Magyar Könyvszemle, 74.k. 1958. p.166-175.

BALÁZS Sándor: Magyarország képvisellete és szerepe a FID-ben. = Magyar Könyvszemle, 76.k. 1960. p.58-64.

LÁZÁR Péter - VEREDY Gyula: Nemzetközi konferencia az Egyetemes Tizedes Osztályozásról Budapesten. = Magyar Könyvszemle, 75.k. 1959. p.387-391.

LÁZÁR Péter: Nemzetközi konferencia az Egyetemes Tizedes Osztályozásról Budapesten. = A könyvtáros, 1959. 9.sz. p.641-643.

JÁNSZKY Lajos - LÁZÁR Péter: A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség 25. konferenciája. = A könyvtáros, 1959. 12.sz. p.887-888.

LÁZÁR Péter: Az Egyetemes Tizedes Osztályozás társadalomtudományi táblázatainak revíziója. = A könyvtáros, 1961. 7.sz. p.391-394.

LÁZÁR Péter: Az Egyetemes Tizedes Osztályozás közgazdasági táblázatainak revíziója. = Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, 1962. 4.sz. p.21-31.

RÓZSA György: A társadalomtudományok nemzetközi dokumentációs osztályozásának egyes kérdései. = Magyar Tudomány, 1962. 9.sz. p.577-582.

WEGER Imre: A pedagógia szak átdolgozása. = A könyvtáros, 1964. 9.sz. p.526-528.

BABICZKY Béla: Az ETO 3 Társadalomtudományok főosztály revíziójának tíz éve. = Könyvtári Figyelő, 1969. 2-3.sz. p.136-140.

BABICZKY Béla: A társadalomtudományok osztályozásának kérdései a FID/C 3 budapesti ülésén. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 13.k. 7.sz. 1966. p.637-643.

FÖLDI Tamás - NAGY Lajos: A társadalomtudományi dokumentációs osztályozás továbbfejlesztése. = MTA IX. Osztályának Közleményei, III. 1969.

BABICZKY Béla: Az Egyetemes Tizedes Osztályozás magyar nyelvű teljes kiadása. I. Az előkészítés problémái. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 19.k. 8-9.sz. 1972. p.605-618.

BABICZKY Béla: Az Egyetemes Tizedes Osztályozás magyar nyelvű teljes kiadása. II. A szerkesztés problémái. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 19.k. 11-12.sz. 1972. p.839-856.

KISS Jenő: Die ungarische Bibliotheken. KMK, Bp. 1972. 55-58.p.

BABICZKY B.: Az Egyetemes Tizedes Osztályozás három évtizede Magyarországon

Az ETO használatának magyarországi hagyományai a század legelejére nyulnak vissza. A bruxellesi Nemzetközi Bibliográfiai Intézettel jó kapcsolatban álltak MANDELLO Gyula és SZABÓ Ervin. Az ETO hazai elterjesztésének kezdeményezője a Fővárosi Könyvtárban 1912-ben SZABÓ Ervin volt. A két világháború közötti időszakban az ETO használata csak lassan terjedt. A 30-as évek közepétől KÁPLÁNY Géza és VEREDY Gyula fejtették ki aktív tevékenységüket az ETO használata érdekében, azt azonban ekkoriban csak néhány nagyobb könyvtár vezette be, többek között a Széchényi Könyvtár.

A felszabadulás után megindult a könyvtári és dokumentációs munka újjászervezése. Az ETO használata tekintetében is döntő fordulat következett be. A könyvtárak és a kialakuló dokumentáció országos szervei egyértelműen szorgalmazták az ETO használatát. 1949-1950 folyamán a legtöbb nagy tudományos és szakkönyvtár, valamint a közművelődési könyvtárak hálózatai szinte egységesen vezetik be használatát. ETO-számokkal közli anyagát a kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóiratok Repertórium, valamint a Könyvterjesztő Vállalat könyvjegyzékei, és így jelennek meg a központilag készülő nyomtatott katalóguscédulák is.

Az ETO színvonalas használatát segítette, hogy azt mind a rövidebb-hosszabb időtartamu könyvtárosképző tanfolyamokon, mind az egyetemen és a pedagógiai főiskolán megszervezett könyvtárosképzés keretében oktatták.

Az ETO használatának széles körű biztosítása érdekében 1950-ben közreadták az ETO magyar nyelvű rövidített táblázatát, melynek 1955-ig több utánnomása volt. 1958-ban bővített és korszerűsített terjedelemben újabb rövidített kiadás jelent meg. Ezek a kiadások egyes jelzetek tekintetében eltértek a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség hivatalos táblázataitól, ezért FID kiadványszámot nem kaptak. A FID által jóváhagyott első magyar nyelvű rövidített ETO-táblázat 1966-ban jelent meg /FID publ.389/ VEREDY Gyula szerkesztésében. A módosításokról többször készült módszertani kiadvány.

Több kezdeményezés után 1965-ben az OMKDK-ban a FID Magyar Nemzeti Bizottság gondozásában, szerkesztő bizottság irányításával megkezdődtek az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának munkálatai. A teljes kiadás 1968-1972 között 42 kötetben jelent meg /FID publ.390/. Az elsőként megjelent régebbi érvényességű kötetek korszerűsítve utánnomással ismét kiadásra kerülnek. Az egyes kötetekhez később külön betűrendes mutatók fognak megjelenni. A teljes kiadás korszerű szinten tartásának biztosítása érdekében 1968 óta kiadásra kerül az Extensions and Corrections to the UDC magyar fordításban /FID publ.428./.

Az ETO magyarországi alkalmazása, problémáinak megoldása, korszerűsítése, valamint a FID-del való együttműködés céljából 1950 óta működik az Országos Osztályozási Bizottság, 1957 óta mint az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács szakköztestületéül. Különösen jelentős az a munka, melyet a FID/C 3. bizottság munkájában a magyar résztvevők kifejtettek az ETO 3. Társadalomtudományok főosztály korszerűsítése érdekében.

Ma a felszabadulás utáni harmadik évtized végére az ETO használata mind a közművelődési könyvtárakban, mind a tudományos és szakkönyvtárakban általánosnak mondható. A legújabb statisztikai adatok szerint Magyarországon 8241 önálló könyvtár működik, s ezek közül hozzávetőlegesen 3600 önálló könyvtár végez osztályozó munkát, vagy szerkeszt ETO-szakkatalógust. A társadalmi munkában kezelt közel tízezer közművelődési, iskolai és szakkönyvtárban is számtalan helyen ismerik és használják az ETO-t. Az ETO az egyéb információkereső rendszereket használó tájékoztatási intézményekben is otthonos.

BABICZKY, B.: Three decades of the Universal Decimal Classification in Hungary

Traditions of using UDC in Hungary go back to the very beginning of the Century. Gyula MANDELLO and Ervin SZABÓ had good contents with the Institut International de Bibliographie in Bruxelles. Ervin SZABÓ introduced UDC in the Municipal Library in 1912. Between the two World Wars UDC was coming slowly into use. Since the middle of the thirties Géza KAPLANY and Gyula VEREDY promoted effectively the interest in UDC. At that time, however, the system was introduced only in a few big libraries, among others in the Széchényi Library.

Soon after the liberation of the country, in 1945, the reorganization of library and information work started. A decisive change took place also in regard of the use of UDC. Libraries and the newly created documentation centres unanimously opted for UDC. In 1949-1950 most of the big scientific and special libraries as well as the networks of public libraries adapted UDC. The current Hungarian National Bibliography, the Repertory of Hungarian Periodicals as well as the book lists of the State Book-Distributing Enterprise published their materials with UDC numbers. The centrally issued catalogue cards included UDC numbers.

The application of UDC was promoted by its inclusion into the curriculae of training courses for librarians.

In 1950 the first abridged UDC edition was published in Hungarian. Till 1955 it had to be reprinted several times. In 1958 an enlarged and updated abridged edition was published. These editions have not been officially accepted by the International Federation for Documentation as they did not conform completely to the official FID schemes. The first abridged UDC edition which was approved by the FID was edited by Gyula VEREDY and published in 1966 as FID Publ.389.

After many initiatives in 1965 the Hungarian full edition was started in the Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre. This work was sponsored by the Hungarian National Committee for the FID and directed by an editorial committee. The Hungarian full edition /FID Publ.390/ was published from 1968 to 1972 in 42 volumes some of them already reissued updated. Alphabetical indexes are being prepared to each volume. For continuous updating of the full edition the Hungarian translation of the Extensions and Corrections to the UDC /FID Publ.428/ has been published since 1968.

In 1950 a National Committee on Classification was founded, which functions as a special committee of the National Council for Librarianship and Documentation since 1957. Its tasks include to deal with problems of UDC, with the updating of its schemes and with the co-operation with FID. Particularly important is the work done by Hungarian experts in the FID/C 3 committee in the course of the revision of the main class 3 Social Sciences.

Today, at the end of the third decade after the liberation of

the country, the UDC is generally used by scientific and special libraries. According to the latest statistical data there exist 8241 autonomous libraries in Hungary out of which approximately 3600 use UDC. Many of the nearly ten thousand public, school and special libraries, administered by voluntary workers, use also UDC. The UDC is well known also in information centres using other indexing languages.

БАБИЦКИ, Б.: О последних 30-ти годах Универсальной Десятичной Классификации в Венгрии

Традиции применения УДК в Венгрии создавались с самого начала этого века. Дюла Манделло и Эрвин Сабо имели хорошие связи с Международным библиографическим институтом г.Брюссель. Инициатором распространения УДК в Венгрии был Сабо Эрвин, работающий в Столичной библиотеке (1912 г.). До второй мировой войны применение УДК распространилось очень медленно. Начиная с середины 30-х годов Геза Каплань и Дюла Вереди развернули активную работу для применения УДК, но УДК была введена лишь в нескольких крупных библиотеках, в том числе в Венгерской национальной библиотеке им.Сечени.

После освобождения началась переорганизация библиотечной и информационной работы. В применении УДК тоже случился решающий поворот. Библиотеки и образовавшиеся в то время всевенгерские информационные органы однозначно были за применение УДК и в течение 1949-1950 г.г. большинство крупных научно-технических библиотек, а также, сеть общеобразовательных библиотек едино звели УДК. УДК применяется в Венгерской национальной библиографии, в Репертории венгерских периодических изданий, в списках книг Венгерского государственного книготорга, а также в печатанных картотеках, составленных центрально.

Качественному применению УДК способствует тот факт, что и при разных курсах библиотекарей, и при обучении библиотекарей в университетах, институтах УДК преподается как отдельный предмет.

Для обеспечения широкого применения УДК в 1950 г. вышли сокращенные таблицы УДК на венгерском языке, имеющие несколько переизданий до 1955 г. В 1958 г. вышло в свет новое, более современное сокращенное издание с дополнениями. Эти издания в некоторых местах отличались от официальных таблиц Международной Федерации по документации (FID), поэтому им не были приписаны номера FID. На венгерском языке первая сокращенная таблица УДК, утвержденная FID, вышла в свет в 1966 г. под редакторством Дюлы Вереди (FID публ. 389).

После нескольких попыток в 1965 г. под покровительством Венгерской национальной комиссии FID и под управлением редакционной коллегии начались работы по изданию полных таблиц УДК на венгерском языке. Полное издание вышло в свет в 1968-1972 г.г. в 42 томах (FID публ. 390). Тома, вышедшие первоначально переиздаются в соответствии с изменениями и дополнениями. К отдельным томам в дальнейшем будут выходить алфавитные указатели. Для обеспечения современного уровня полного издания с 1968 г. издается Extensions and Corrections to the UDC на венгерском языке (FID публ. 428).

Для усовершенствования решения проблем применения УДК в Венгрии, а также для сотрудничества с FID в 1950 г. была создана Национальная классификационная комиссия, которая с 1957 года функционирует как специальная комиссия Национального библиотечного и документационного совета. Особенное значение имеет работа венгерских участников в комиссии FID/C 3, проведенная по усовершенствованию третьей таблицы (общественные науки) УДК.

По окончании третьего десятилетия после освобождения Венгрии применение УДК как и в общеобразовательных, так и в научно-технических и специальных библиотеках можно считать общепринятым. По самым свежим статистическим данным в Венгрии функционирует 8241 самостоятельная библиотека, из них примерно в 3600 библиотеках занимается классификационной работой или же составляют картотеки по УДК. Во многих из 10 тысяч общеобразовательных, школьных и специальных библиотеках, работающих на общественных началах, знают и пользуются УДК. УДК применяется также в информационных институтах, использующих другие информационно-поисковые системы.

BABICZKY, B.: Drei Jahrzehnte Dezimalklassifikation in Ungarn

In Ungarn besitzt die DK-Anwendung eine bis zum Anfang dieses Jahrhunderts zurückführbare Tradition, als Gyula MANDELLO und Ervin SZABÓ diesbezüglich mit dem Internationalen Bibliographischen Institut in Brüssel gute Beziehungen unterhielten. Ervin SZABÓ führte in 1912 die DK in der Hauptstädtischen Bibliothek ein. Zwischen den zwei Weltkriegen ging die Verbreitung der DK recht langsam voran. Seit Mitte der Dreissigerjahre setzten sich Gyula VEREDY und Géza KÁPLÁNY aktiv für die DK ein, die jedoch damals nur in einigen Grossbibliotheken, unter anderen in der Széchényi Nationalbibliothek, eingeführt wurde.

Bald nach der Befreiung von Ungarn in 1945 begann die Reorganisation der Bibliotheken und der Aufbau der Dokumentation. Auch in der DK-Anwendung trat eine Wandlung ein. Die Bibliotheken und die nationalen Organe der in Entstehung begriffenen Dokumentation unterstützten einstimmig die Einführung der DK. In 1949-1950 wurde die DK in den meisten grossen wissenschaftlichen und Fachbibliotheken und in den Netzen der allgemeinen Bibliotheken eingeführt. Die laufende Ungarische Nationalbibliographie und das Repertorium Ungarischer Zeitschriften, sowie die Bücherlisten des Ungarischen Buchvertriebs-

unternehmens führen seither in ihren Materialien die DK-Zahlen an. Die zentral gedruckten Katalogzetteln sind ebenfalls mit den DK-Zahlen versehen.

Zur besseren Nutzung der DK trägt auch bei, dass ihre Anwendung sowohl in den Bibliothekarlehrgängen als auch im Rahmen der Bibliothekerausbildung an den Universitäten und an den Pädagogischen Hochschulen unterrichtet wird.

1950 wurde das erste Mal eine ungarische Kurzfassung der DK-Tafeln herausgegeben, wovon bis 1955 mehrere Nachdrucke erschienen sind. In erweiterter und modernisierter Form wurde 1958 eine neue Kurzausgabe herausgebracht. Diese Publikationen wichen jedoch betreffs gewisser DK-Zahlen von den Tafeln des Internationalen Verbandes für Dokumentation /FID/ ab und demzufolge wurden sie offiziell nicht anerkannt. Die erste, vom FID bestätigte ungarische Kurzausgabe erschien in 1966 in der Redaktion von Gyula VEREDY /FID Publ.389/.

Nach mehreren Initiativen begann in 1965 im Rahmen der Ungarischen Technisch-Wissenschaftlichen Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum die Vorbereitung der ungarischen Gesamtausgabe. Diese Arbeit wurde durch das Ungarische Nationalkomitee für die FID betraut und von einem Redaktionsausschuss geleitet. Die Gesamtausgabe erschien in den Jahren 1968 bis 1972 in 42 Bänden /FID Publ.390/. Die zuerst erschienenen Bände von damaliger Gültigkeit sind schon überarbeitet wieder herausgegeben worden. Zu den einzelnen Bänden werden alphabetische Register bearbeitet erscheinen. Um die Gesamtausgabe auf dem zeitgemässen Stand zu bewahren, werden seit 1968 auch die Extensions and Corrections to the UDC /FID Publ.428/ in ungarischer Sprache veröffentlicht.

Um die DK-Anwendung zu fördern und die Kooperation mit der FID zu pflegen, wurde in 1950 ein Nationales Klassifikationskomitee gegründet, welches seit 1957 als Fachausschuss des Nationalen Rates für Bibliothekswesen und Dokumentation funktioniert. Von besonderer Bedeutung ist die Mitwirkung der ungarischen Teilnehmer im Komitee FID/C 3 im Rahmen der Revision der Hauptabteilung 3 Sozialwissenschaften.

Die DK ist nun, am Ende des dritten Jahrzehntes seit Ungarns Befreiung, sowohl in den allgemeinen Bibliotheken als auch in den wissenschaftlichen und Fachbibliotheken allgemein geworden. Gemäss den neuesten statistischen Angaben gibt es in Ungarn 8241 autonome Bibliotheken, von denen etwa 3600 die DK benutzen. In den annähernd 10 000 ehrenamtlich betreuten allgemeinen Bibliotheken, Schul- und Fachbibliotheken wird die DK ebenfalls angewendet. Die DK ist auch in den Informationszentren, die sonstige Recherchesysteme verwenden, eingebürgert.